

Vpliv epidemije covid-19 na delovanje splošnih knjižnic: primerjava med letoma 2019 in 2020

Z epidemijo bolezni covid-19 so bile marca 2020 razglašene izredne razmere. V veljavo so začeli stopati ukrepi in priporočila za zajezitev širjenja bolezni. Kulturne ustanove, tudi splošne knjižnice, so v tem času trikrat (16. 3.–4. 5. 2020; 26.–30. 10. 2020; 1.–11. 4. 2021) zaprle svoja vrata, dostop do knjižničnega gradiva, knjižničnih storitev in aktivnosti je postal otežen in vezi z uporabniki so se oslabile.

Da bi ponazorili vpliv epidemije na knjižnično dejavnost, so koordinatorji osrednjih območnih knjižnic s pomočjo osrednjih knjižnic, uredništev spletnih portalov, pri katerih knjižnice sodelujejo (Dobre knjige, Kamra, Obrazi slovenskih pokrajin), dobaviteljev e-gradiv, Narodne in univerzitetne knjižnice (BibSiSt), Instituta informacijskih znanosti, Maribor (IZUM-a) in osrednjih območnih knjižnic pridobili statistične podatke o delovanju knjižnic v letih 2019 in 2020.

1. Pridobivanje gradiva:

Podatki BibSiSt-a kažejo, da je bila prirast izvodov knjižničnega gradiva v letu 2020 skoraj enaka oz. nekoliko nižja (-9 %) kot v letu 2019. To bi lahko bil odraz časovno zamaknjenega državnega in občinskega financiranja v zadnjo polovico oz. četrtno leta, dvomesečne zaprtosti knjižnic in večjega poudarka na e-gradivu. Hkrati sta se namreč povečala nakup naslovov in licenc elektronskih knjig ter zvočnih knjig – prvi za 69 %, medtem ko je slednji novost v letu 2020. Oba formata sta v epidemiološkem letu doprinesla k dostopnosti knjižničnega gradiva. V spremenjenih razmerah delovanja so se knjižnice odločile za nakup formatov gradiva in zagotavljanje dostopov, ki od uporabnikov ne zahtevajo fizičnih stikov.

Pri izgradnji knjižničnih zbirk, ki jih knjižnice gradijo same, izstopa portal Dobre knjige, na katerem je bilo v letu 2020 objavljenih 62 % več zapisov kot v letu 2019. Sklepamo, da je ta rezultat predvsem odraz spremenjenega načina oz. delitve dela zaradi zaščitnih ukrepov, po kateri vnose na to spletno stran ustvarjajo sodelavci z izposoje.

Število objavljenih skenogramov v Digitalni knjižnici Slovenije (dLib.si) je bilo za 16 % manjše, kar bi lahko pripisali nižjim sredstvom, ki so jih splošne knjižnice prejele s strani Ministrstva za kulturo Republike Slovenije za digitalizacijo gradiva v letu 2020 v primerjavi z letom 2019.

2. Delo z uporabniki in dostopnost knjižničnih storitev

V primerjavi z letom 2019 so bile knjižnice v letu 2020 odprte 23 % manj časa. V skladu s tem se je fizični obisk knjižnic zmanjšal za 33 %. Prav tako se je zmanjšalo članstvo, in sicer za 10 %. Podobno je bilo pri novovpisanih članih, kjer beležimo 25 % manj novovpisanih. Pri tem se je spletni vpis povečal za 804 % in obisk spletnih mest knjižnic za 82 %. Knjižnice so na svojih družbenih omrežjih (Fb, Twitter, Youtube in Instagram) ustvarile 35 % več objav. Največji porast objav, 53 %, beležimo na Instagramu, sledi 51 % več objav na Youtubu, kamor so knjižnice nameščale svoje spletne vsebine.

3. Izposoja gradiva

Upoštevajoč manjšo odprtost knjižnic in obdobja z zapovedanimi brezkontaktnimi načini izposoje je bila izposoja fizičnega gradiva v letu 2020 28 % nižja kot v letu 2019. V nasprotju s tem pa je bila izposoja e-knjig 225 % ter e-časopisov in časnikov 501 % višja. Tudi število ogledov e-virov, ki jih gradimo v knjižnicah, se je povišalo za 41 %: na dLib-u 29 %, na portalih Kamra 25 % in Dobre knjige 19 %. Uporaba storitve dostopa na daljavo izven lokacije knjižnice je bila 80 % višja.

4. Prireditve

Zaradi prepovedi izvajanja prireditev (oz. zbiranja ljudi) je bilo število izvedenih prireditev v knjižnicah v letu 2020 65 % nižje kot leto poprej. Prireditev, dostopnih na spletu, je bilo 12.800 % več, 324 % več je bilo tudi hibridnih prireditev (tj. izvedenih fizično ob omejitvi števila obiskovalcev in predvajanih spletno).

Primerjava med letoma 2019, tj. letom pred epidemijo, in 2020 kaže znižanje kazalcev, kot so fizični obisk knjižnice, izposoja knjižničnega gradiva, izvedba prireditev, po drugi strani pa so se kazalci pri določenih storitvah, vezanih v glavnem na digitalno okolje, močno zvišali. Knjižnice so ostajale v stiku z uporabniki na daljavo, jih obveščale o novostih, spremembah, jim ponujale možnosti spletnega vpisa, povezav in usmeritev na prosto dostopne podatkovne zbirke, e-knjige in druge elektronske vire, kjer so lahko ostajali povezani s pisano besedo, s knjižničnim gradivom v e-obliki, s knjigo na domu in drugimi storitvami, s prireditvami in dogodki v spletnem okolju. Rezultati raziskave odpirajo predvsem vprašanje, v kolikšni meri so nove, spremenjene

storitve kot odziv na epidemiološke razmere dejansko nadomestile oziroma zadovoljile uporabnika in njegov stik s knjižnico v kontekstu sprememb.

Epidemija in ukrepi za zaježitev le-te so močno spremenili družbeni vsakdanjik, delovne procese, dostopnost do mnogih storitev, tudi knjižničnih, saj so knjižnice eden od pomembnih ponudnikov storitev kulturnega življenja. Raziskava potrjuje, da so se knjižnice na spremenjene razmere odzvale preudarno ter v kontekstu sprememb in potreb uporabnikov ter prebivalcev lokalne skupnosti; iskale so poti, da ponudijo vsebine, ki zadovoljujejo potrebe tako lokalne kot tudi širše javnosti.

Prispevek sta predstavili Anja Rebolj in Klaudija Sedar na Spletnem posvetovanju sekcij Zveze bibliotekarskih društev Slovenije *Uporabnik v kontekstu sprememb* 21. septembra 2021.